

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ruperti Abbatiss Tvitiensis, Summi Disertissimi
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas minores, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. II. Dicite fratribus vestris, populus meus, [et] sorori vestre
misericordiam consecuta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

cerant filios Iuda, congregati sunt pariter in unitatem fidei, ita ut nō sit (sicut ap̄lus ait) di-
 stinctio Iudæi & Græci. Et posuerunt sibi met caput unū, illū uidelicet unū, de quo ap̄lus
 ait. Igitur sicut per unius delictū omnes homines in condemnationē, sic & per unius iusti-
 tiam oēs homines in iustificationē uitæ. Sicut enī per inobedientiā unius hominis peccato-
 res cōstituti sunt multi, ita & per unius obedientiā iusti cōstituentur multi. Isto capite posi-
 to sibi met, ascendēt (inquit) de terra, ut iam nō sapiant aut quærant terrēna, quia magnus dies
 Iſrahel. Magnus dies & magna illustratio seminis dei, quod est Chrūs, seminis (inquam)
 resurgētis ex mortuis, cū quo cōresurgentes utiq; ascendūt de terra, faciēdo qđ idem ap̄lus
 ait. Si cōsurrexistis cū Christo, quæ sursum sunt quærite. Vbi Christus est in dextera dei
 sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terrā. Mortui enī estis, & uita uestra absco-
 dita est cū Christo in deo. Sic nimirū prima ascensione facta, quæ est resurrectio prima, tā-
 dem ascendent corpora quoq; de terra, quæ erit resurrectio secunda, & sequentur caput
 suū, sicut membra capiti cōiuncta, & sicut ipse Christus pulchre satis breui expressit signifi-
 cationem, dicēdo. Vbi unq; fuerit corpus, illuc congregabūtur & aquilæ. Taliter loquen-
 do in propheta spūs sanctus, miro modo & salutis gentiū prophetiam magna ex parte pa-
 tentē fecit, & nihilominus ipsis Iudæis siue carnali Iſraheli, qui gentiū semper odore salu-
 tem, literam amabilem reddidit. Quid enī libentius audirent illi, qđ quod hic dicitur, & cōgre-
 gabuntur filij Iuda, & filij Iſrahel pariter, & ponent sibi met caput unum, & ascendent de
 terra: Iam dudū quippe magnā illud discordiæ malū acciderat inter Iſrahel & Iudam ut scin-
 deretur regnum, & discederent decē tribus à domo Dauid, & in duo regna diuisi Iſrahel,
 & Iudas, nō hūc qđ hostilibus quoq; cōtra se ipsos conflixere prælijs. Hæc autē litera hoc il-
 lis prophetare uideretur, quod aliquādo rursum congregādi sint in unum, Iſrahel & Iudas, &
 sub uno rege foederati, ascendere debeant de terra, ad pugnadū & subiugādum sibi regna
 orbis terrarū, multo fortius atq; bellicosius qđ fecerunt regna illa, quibus hæcenus ipsi serui-
 erunt, uidelicet Babylonium, Persicū, Macedonicū, atq; Romanū. Igitur etiam adhuc li-
 teram propheticam libenter custodiunt, & ignorātes utilitati gentium seruiunt, testimo-
 nia nostra iugiter ferēdo secum. Nunc ad ipsos uocationis illius ministros, per quos uocari
 di erant filij dei uiuētis, de loco, ubi dicebatur eis, nō populus meus uos, Apostropham fa-
 cit sermo propheticus, & dicit. **Dicite fratribus uestris, populus meus, & sorori ue-**
stræ misericordiā consecuta. Fratribus uestris inquit. Quibus fratribus aut ubi manē
 ribus & unde uenientibus? Nimirū fratribus Abrahamæ fidē habentibus, undecūq; ueniant,
 ubicūq; sint, quacūq; ex gente originē ducāt, siue Iudæi, siue Græci sint. Fratribus uestris
 et sorori uestre, id est tantūmodo illis qui ueri sunt Iſrahelitæ: his qui nō in ritus gentium
 transferūt, uel qui ritus gentiū et culturā idolorū deseruerūt. Illos agnoscite fratres, et illorū
 ecclesiā agnoscite sororē uestrā, et illos fratres appellate populū meū, et illam sororē uestrā
 nuncupate misericordiā cōsecutam. Porro de fratribus uestris qui sunt cognati uestri secū-
 dū carnē, et de sorore uestra carnea synagoga tristitiā incōsolabilē ne habeatis, qđ dixerim
 ego fratribus illis, nō populus meus uos, et sorori illi, nō cōsecuta misericordiā: sed tristitiā,
 quam uobis magnā esse dicitis, et dolorē qui cordi uestro cōtinuus est, cōsolamini bona re-
 cōpensatione, quia si fratres uestri secundū carnē iā non sunt populus meus, et si soror uestra
 carnea nō est misericordiā cōsecuta: ecōtra qđ nō erat plebs mea, nūc uocatur et est plebs mea:
 et qđ nō erat misericordiā cōsecuta, nūc uocatur misericordiā cōsecuta. Deniq; et hūc uerū
 culū, dicite fratribus uestris populus meus, et sorori uestræ, misericordiā cōsecuta: p̄tinete
 ad uocationē gentiū ap̄lus innuit, qui nō solūmodo p̄cedentē uerūculū pro testimonio sum-
 p̄sit, et erit in loco ubi dictū est eis, nō populus meus uos, ibi uocabūtur filij dei uiuētis: ue-
 etiā sensum huius p̄misit dicēdo, uocabo nō plebē meā, plebē meā, et nō misericordiā cōse-
 cutā, misericordiā cōsecutā. Sequitur. **Judicate matrē uestrā iudicate, quoniā ipsa nō**
uox mea, & ego non uir eius. **Auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria**
sua de medio uerberū suorū, ne forte expoliet eā nudā, & statuat secundū diē natiuita-
tis suæ. Iam supra diximus in manu prophetæ huius assimilātū esse dñm, id est prophē-
 tā semel et iterū, et tertio accedentē ad mulierē fornicariā, sicut iā dictū est, et deinde adhuc
 iussum diligere mulierē dilectā amico et adulterā, ad quod nondū puentū est, locus enī hic

Roma. 3. 10.
Rom 2. 5

Coloss. 3

Matth. 24

3. Regū. 12.

CAP. II.

Roma. 9

B adhuc

COMMENTA RUPER ABBA LIB. I.

adhuc inferius est, similitudinē gerere dñi, qui ad gentē illā semel & itez ac tertio accessit. Primo testamentū suū cōfirmādo cū Abrahā, deinde dādo legē in mōte Syna, deinde mit-
tendo prophetas, deinde carnē assumēdo ex ipsa. Sed & hoc dictū est, qā cū prius fuisset q̄si
mulier una, id est gens una, facta diuisione & decē tribubus à domo Dauid recedētibus, iā
duæ mulieres habentur, quæ & in prophetis ambæ super fornicationis scelere arguūtur, di-
citurq; altera Oolla, q̄ est Samaria: Altera Ooliba, q̄ est Hierusalē. Apud Oollā propheta
iste prophetauit, eratq; de tribu Isachar. Ergo Oolla, secundum carnem mater huius erat,
sicut Amos, & sicut Abdia, multorumq; aliorum, qui sub eisde temporibus prophetaue-
runt. Porro prophetātib; illis, mater illa nihilominus fornicata est, nec cessauit à fornicati-
onibus suis, nullus em̄ omnino ex regibus eius recessit à peccatis Hieroboā. Igitur iā pacta
similitudine, q̄ administrata est in p̄sona prophetæ, palā arguitur Oolla, id est tota gens de-
cē tribuū siue metropolis Samaria. Iudicate (inqt) matrē uestrā, iudicate. O uos (inqt) pro-
phete, o uos omnis Israhel, id est semē dei, qd in hoc meo decreto reprehēditis, quid in hac
mea sentētia titubatis? An, qā mater uestra est domus Israhel, sup quā locutus sum, qā non
addā ultra misereri ei, sed obliuione obliuiscar eoz; domui autē Iuda miserebor, uos offendis-
mini & iudiciū hoc cōuertit cupitis? Ecce uos ipsi causas appēdite, uos ipsi iudicate, utrū ali-
ter debeat fieri. Vultis uos, uult ipsa ut addā misereri illi? Ecce prestō sum, dūmodo unū fa-
ciar. Quid illud est? Auferat fornicationes suas, id est fornicari desinat. At illa hoc nō audit
fornicari nō desinit. Asserte si qd habetis, proponite quippiā pro illa, in quo possit iustifica-
ri aut defendi. Ex quo, agēte Hieroboā, me uirū legitimū cōtempserit, & uitalis aureis succu-
buit. Nunqd fornicari desijt? Quo tēpore aut quo sub rege quieuit? Nimirū nō ita soror ei⁹
Ooliba pseueranter fornicata est, nō (inquā) soror eius domus Iuda pseueranter insaniuit,
quāuis multū ad tēpus insanierit. Diebus Ezechie, diebus Iosie, & nōnunq; sub alijs quoq;
regibus fornicatiōes suas abstulit. Iudicate igitur, utrū huic ita, ut sorori eius: iā dictæ domui
Iudæ, debeā misereri, & ita hāc liberare ab Assyrijs, sicut captiuitatē illius de Babylone re-
uocare decreui. Hanc ipsam ppēdite causam inter eandē matrē uestrā & locū illū, de q̄ dixi,
& erit in loco ubi dicitur eis, nō populus meus uos, dicitur eis, filij dei uiuētis. Deniq; locus
ille gentilitas est, & illa auferet fornicatiōes suas: uestra autē mater non abstulit, nec auferre
uult fornicatiōes suas. Itaq; & i hoc illā iudicate, & iuste iudicate, qā cū suis fornicatiōibus
nō debet in domo mea pmanere, & ecōtra q̄ fornicatiōes suas dimittit, nō est cur à me de-
beat repelli, cū ego nō tantū Israhelis & Iudæ, sed etiam cæteraz; gentiū æque creator sim.
¶ Notandū, quāta cū circūsp̄ctione fornicatiōes auferri p̄cepit, secundū p̄sonā uel gestus
mulieris fornicatricis, dicēdo, auferat fornicatiōes suas à facie sua, & adulteria sua de medio
uberz; suoz;: Faciē pro oculis, mediū uberz; pro corde posuit. In medio nāq; uberz; locus cor-
dis est. Vnde & in canticis casta sponsa dicit. Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter
ubera mea cōmorabitur. Duobus istis scilicet corde & oculis inundatio fornicationis hau-
ritur, & deinde corpus incōtinēs ad actū libidinis uelut magno torrentis impetu ppellitur.
Primū per oculoꝝ uel uisus ceteroz; sensuū, qui oēs in facie sunt, fenestras mors ingredi-
tur, & captiuata mente fornicatio, siue adulteriū consequēter actu pagitur. Potest autē p̄fa-
ciem fornicatio corporalis, & per adulteriū qd in medio uberz; eius esse dicit, spiritualis cor-
ruptio recte intelligi: quia uidelicet utroq; modo gens illa peccasse redarguitur in scriptu-
ris. Exempli gratia. In uno eodemq; peccato Beelphegor, & spiritualiter à deo fornicatus
est Israhel, & corporaliter cum filiabus Madianitarū cōmixtus est. Ille em̄ uocauerūt eos
ad sacrificia sua, & initiati sunt Beelphegor, & comederūt sacrificia mortuoz;. Ne forte in-
qt expoliē eā nudā, & statuā eā secūdū diē natiuitatis suę, & ponā eā q̄si solit udinē, & statuā
eā uelut terrā inuā, & interficiā eā siti. Nimirū hoc idem est, ac si dicat. Ne faciā qd locutus
sum, ne adipleā filioꝝ & filię, q̄s mulier fornicaria Gomer filia Debellaim in p̄scripta uisio-
ne peperit, p̄pheticū p̄sagiū. ¶ Sed nūqd fixū nō ē, & infectū eē potest qd locutus sum di-
cens, & quiescere faciā regnū dom⁹ Israhel, & nō addā ultra misereri domui Israhel, & uos
nō populus meus & ego nō ero uester deus? Quid ergo sibi uult qd itez reuocat dicēs: aufe-
rat fornicatiōes suas, addensq; ne forte faciā ei hęc uel illa q̄ locutus sum? Huic nō dissimū-
le est, qd cū data iā esset sentētia sup Nabuchodonosor regē, ita ut diceret Daniel. Hęc est
inter

Ezech. 23

Cant. j.

Num. 25.
Psalm. 109.

Questio de p̄
destinatione
dei.

Danic. 4

IN OSEE PROPHE. CAP. II. MOSES VIII.

interpretatio sententiæ altissimi, q̄ uenit sup̄ dñm meū regē, cñciēt te ab hoībus, & cū bestiis
ferisq; erit habitatio tua, &c. ait idē Daniel. Quāobrē rex cōsiliū meū placeat tibi, & pecca
ta tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperū, forsitan ignoscat deus
delictis tuis. Quid p̄ hęc animaduertere debemus, nisi q̄a in arbitrio n̄o est, utrū sniam suā
suspēdere debeat, aut nō debeat deus? Nō em̄ aut deo mala n̄a imputare, aut fata nobis do
minari (qd̄ demētissimū & impiū est) putare debemus. i. non q̄a deus hoc p̄sciuit aut p̄dixit:
iccirco uenit malū hoc, aut illud, sed q̄a malū futurū uel faciendū erat: iccirco & p̄sciuit &
sniam sup̄ illud p̄fixit deus. Si igitur q̄ras quare sniam irreuocabilē p̄fixit deus, r̄ndendum,
q̄a malitiā incorrigibilē p̄uidit deus. Itē si q̄ras, q̄re post datā sniam de correctiōe cōsulit de
R̄ndendū, q̄a ut experimēto sciamus incorrigibiles eē: iccirco, q̄ q̄ nō reuersuros, expectat
& p̄ multā patiētīā illos ad p̄nitentiā inuitat deus. Igitur undiq; circūspectus, & oculis pro
uidētiē plenus, sermo propheticus sic loquitur. Auferat fornicatiōes suas à facie sua, & ad
ulteria sua de medio ubez suoz, ne forte expoliē eā nudā. ¶ Quare aut nō dixit, ne expoliē,
& denudē eā: sed ne expoliē (inqt) eā nudā? Aut quō expoliari p̄t, si iā nuda est? Potest qdē
sic intelligi dictū, ne expoliē nudā, ac si diceretur, ne expoliādo faciā nudā. Verūtāmē sic me
lius placet sentiri, q̄ iā nuda sit, & adhuc habeat quo possit expoliari. Est em̄ nuditas du
plex siue gemina, altera uisibilis, altera inuisibilis. Deniq; nuditas inuisibilis est, dū nudatur
anima intus, gloria uel gratia dei, secundū quā scriptura sancta de eadē gente dicit, Videns
Moses populū q̄ esset nudus, spoliauerat em̄ eū Aaron propter ignominiā sordis, & inter
hostes nudū cōstituerat. Dixit em̄ hoc propterea, q̄a fecerāt & adorauerāt uitulū. Et sicut
psalmus dicit, Immutauerūt gloriā suā in similitudinē uituli comedētis scenum. Nā iccirco
spoliati erāt dei auxilio, imō & proinde dixit deus, ut disperderet eos, si nō idē Moses stetit
pro illis in cōspectu eius, corde cōfracto & cōtrito. Nuditas uisibilis est, q̄n exterior q̄q; tol
litur ornatus, exterior felicitas, qualis inter cætera maxime extitit gēti illi ciuitatis Hieroso
limæ, & templi, qd̄ in ea condidit Salōmon, quādā singularis gloria. Nimirū cū propheta
hic ista loqueret, nuda iā erat Samaria siue decē tribus nuditate illa, de qua (ut iā dictū est)
scriptura dixit. Videns Moses populū q̄ esset nudus, &c. Hoc em̄ tūc factū & dictū est, p̄
pter scelus unius uituli cōstatilis. Hic aut regnabat peccatū Hieroboā sup̄ eos in duobus ui
tulis aureis. Et q̄a taliter fornicaria gens semetipsam nudauerat auxilio uel gratia dei, profe
cto merebat spoliari etiā uisibilibus & tēporalibus bonis, id est cūctis terræ illius opibus, q̄s
tōtulerat illi deus, prior & legitimus uir. Ait ergo. Ne forte expoliē eā nudā. Ac si dicat:
Ne forte auferā illi cultū gloriæ tēporalis atq; uisibilis, ut in oculis hoīm expoliata sit, quos
solos erubescere nouit, propterea q̄a iā nuda est in oculis meis, & illā nuditatē nō erubescit
Addiditq; cōtinuo. Et statuā eā secundū diē natiuitatis suæ, et ponā eā quasi solitudinē, et
statuā eā uelut terrā inuiam, et interficiā sit. Quis fuit dies natiuitatis fornicariæ illius? Ni
mirū dies uel tēpus q̄n in Aegyptū descēderunt patres eius, et peregrini facti sunt in terra
nō sua, ab ea q̄ illis promissa fuerat, filij Iacob propter scelus i fratre suū Ioseph, quē uēdide
runt. Nā iccirco et famē uocauit deus sup̄ terrā, q̄a Ioseph ab illis in seruū uenūdatus est, et
iccirco in Aegyptū descēdētes peregrini facti, et iuste, iudice deo pmittente, seruituti sub
acti sunt. Ibi nata est ista fornicaria mulier, quia ibi germinantibus et multiplicatis filijs Is
rahel, gens de paucissimis hominibus facta est. Et qualis ista, de qua nunc agitur, ibi nata
est: Vtq; nuda nuditate utraq; de qua iam dictū est. Nam quod bonis exterioribus et om
ni felicitate terrena, tunc in illo exortu suo nuda fuerit, fere nemo nescit. Neq; enim aut re
gnū aut principatum aliquem tunc habebat, nec in aliquo seculi huius honore gloriari pote
rat, quādo sub flagellis & uerberibus in luto et latere talibus et tot dominis illudentibus ser
uiebat. Porrò quod gloria quoq; dei patrum suoz nuda fuerit, in eisdem natalib⁹ suis quis
nescit? Seruiebat em̄ dñs quoq; monstruosis dominoz suoz et Aegyptiorum, iuxta illud
propheticū Ezechielis testimonium. Fili hominis, duæ mulieres filia matris unius fuerūt,
et fornicatæ sunt in Aegypto, in adulescentia sua fornicatæ sunt ibi, ibi subacta sunt ubera
earum, et fractæ sunt mammae pubertatis earum. Nomina autem earum Oolla maior et
Ooliba foror eius. Et habui eas, et pepererunt filios et filias, et reliqua. Igitur secundū diem
natiuitatis suæ statuam illam, cum dicit, quid subaudiendū est, nisi (ut iam præmiserat) nu
dam et

Duplex
nuditas.

Exodi. 32

Psal. 107

Nuditas filis
orum Israhel
in Aegypto.

Ezech. 23

dam & expoliatam, nudam à gloria tuius dei, expoliatam à rebus uel honore regni, omnisq; potentia temporalis, sicut erat quando in Aegypto seruiuit. Et nota quàm proprie subiunxerit adhuc, & ponam eam quasi solitudinē: & statuam eam uelut terram inuiam, & interficiam eam siti. Nō dixit, & ducam eam per solitudinē & per terram inuiam, quod fecit tunc post diem natiuitatis eius, quando eduxit illam de terra Aegypti, sed ipsam ponam (inquit) quasi solitudinē, & ipsam statuam quasi terrā inuiam, ut ipsa solitudo & terra deserta siue inuia sit: Deserta à deo, inuia & solitaria scilicet & omni destituta sanctorū angelorū frequentia, & Michaelis quondā principis sui peruigili praesidio. Item nō dixit, & fatigabo eā siti, quod itidem tunc factū est, quando post eundem diem natiuitatis eduxit illam de terra Aegypti, sed interficiam eam (inquit) siti, ut iam non bibat de petra, quæ uirga crucis percussa est, cuius in typū tunc illi aquas largissimas fudit petra inanimata. ¶ Addidit adhuc,

In filios dāna
tio materna,

¶ Et filiorum illius non miserebor, quoniam filij fornicationum sunt. ¶ Filij à matre hoc differunt, quo ab inuente maliciae imitatorē eius differre perspicuū est. Nam sicut in boenam partē mater est anima, quæcunq; ex spiritu dei uerbū ueritatis concipit: Filius autem uel filia quæ ex ore illius, audiendo uerbū doctrinæ proficit. Sic in malā partē anima quælibet malorū adinuentrix mater, & qui ab illa decipitur, filius est. Ergo in populo illo fornicaria mater synagoga est, & qui ab ipsa decipiuntur, populares filij sunt. Quamuis autē plus damnationis sit matri eiusmodi q̄ filijs, tamen quia parum distat in uitio decipere & decipi posse, recte & in filios effunditur materna damnatio, dū dicit, & filiorū eius non miserebor.

Sapient. 12.

¶ Quare? Quoniam filij (inquit) fornicationū sunt. Quod idem est ac si dicat, quoniam & ipsi incorrigibiles siue immutabiles sunt. Nam de talibus sapientia loquens, cū dixisset: sed paratibus iudicās dabis locū pœnitentiæ. Continuo subiunxit, Non ignorās quomodo iniqua est natura eorum, & naturalis malitia ipsorū, & quod non possit mutari cogitatio illorum in perpetuū, Semen em̄ erat maledictū ab initio. Totum hoc exprimitur hic breuiter per hoc dictū, quoniam filij fornicationū sunt, ut uidelicet subaudias quod iniqua natio eorū, & naturalis malitia ipsorū, & quod non possit mutari cogitatio ipsorū in perpetuū, & quod ipsi æque, ut Amorrhæi & Ethei semen maledicti sunt. Nec uero huiusmodi dictis culpatur natura quā deus creauit, sed uehementissime redarguitur abusus naturæ, eo q̄ accidens malitia per cōsuetudinē in naturā uersa sit. Iusta ergo ratione sententiā defendit, qua dixerat, & filiorū eius nō miserebor, dicendo, quoniam filij fornicationū sunt. Nihilominus & eandē rationē cōfirmat sermo dei cōcertator insuperabilis, subiungēdo. ¶ Quia fornicata est mater eorum. ¶ Meminisse nāq; debemus, quia præsens locus iudicatio est inter fornicariā & amatore eius quondā deū, ab eo quod ait, Iudicate matrem uestrā iudicate. Dederat nāq; illi optinē siue libere arbitriū, dicēdo: Auferat fornicatiōes suas, subauditur, si uelit mutari iniam, qua dixi, quoniam ipsa nō uxor mea, & ego nō uir eius. At illa pertinaciter pseuerat in fornicationibus suis, & adulteria diligit. Sequitur ergo. ¶ Et confusa est quæ concepit eos, quia dixit. ¶ Adam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meā & linū meū, oleum meū, & potū meum. ¶ Confusa est (inquit) quæ cōcepit eos, uidelicet quō cōfundi solet qui cōuincitur & causā cadit in iudicio, nō habēs quod cōtra iudices siue accusatores possit mutire, manifesto atq; inexcusabili cōuictus crimine. Ego em̄ mittens prophetas meos, dicebā illis, sicut & nūc dico: auferat fornicatiōes suas à facie sua, & adulteria sua de medio uerberū suorū, i. cesset colere uitulos aureos, & facere sibi Baal. Illa autē dixit & nūc usq; pseueranter dicit, nequaq; sed uadā post amatores meos. Nec uero solūmodo uerbis hoc dixit, uerū etiā factis dicta sua defendit, eosdē occidēdo prophetas: Vnde & fugitans cōquereretur Helias. Dñe altaria tua destruxerūt, & prophetas tuos occiderūt gladio & derelictus sum ego solus, & quærūt animā meā. Taliter dixit: Vadā post amatores meos dæmones, quos in idolis colit, humani generis inimicos stultissimo errore uocās amatores suos, me cōtemnēs deū uestrū, uerūq; amicū: quō si cōtemnat mulier amatore suū. Quō autē dixit, uel quā dicere cœpit, qui dant panes mihi & aquas meas, lanā meā, & linū meū, & oleū meū, & potū meū: Nimirū quā ascendēs de terra Aegypti, tā cito recessit de uia dñi, fecitq; sibi uitulū cōstatilē & adorauit, atq; immolās dixit. Isti sunt dñi tui Israhel, qui te duxerunt de terra Aegypti, tūc dicere cœpit de falsis amatoribus suis, qui darent panes suos & aquas suas sibi &

3. Reg. 19

¶ Et derelictus sum ego solus, & quærūt animā meā. Taliter dixit: Vadā post amatores meos dæmones, quos in idolis colit, humani generis inimicos stultissimo errore uocās amatores suos, me cōtemnēs deū uestrū, uerūq; amicū: quō si cōtemnat mulier amatore suū. Quō autē dixit, uel quā dicere cœpit, qui dant panes mihi & aquas meas, lanā meā, & linū meū, & oleū meū, & potū meū: Nimirū quā ascendēs de terra Aegypti, tā cito recessit de uia dñi, fecitq; sibi uitulū cōstatilē & adorauit, atq; immolās dixit. Isti sunt dñi tui Israhel, qui te duxerunt de terra Aegypti, tūc dicere cœpit de falsis amatoribus suis, qui darent panes suos & aquas suas sibi &

Exod. 32

sibi, & mentita est. Non enim illi, sed deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob panes de celo
 lo pluebat illis, & aquas fundebat de petra per manum Moysi. Item, & quando uirtulos aureos
 os sibi inuituit, mentita est, quia dixit prae loquente Hieroboam, quem, relicta domo
 Dauid, in adulterio secuta est. Ecce dixit tui Iſrahel qui eduxerunt te de terra Aegypti. Pro
 fecto cum diceret, qui te eduxerunt de terra Aegypti, simul etiam astruebat, quod ab illis ac
 cepisset, oia quae cumq; possidere uel obtinere potuit, ex quo ascendit de terra Aegypti. Quae
 oia hic, methaphorā mulieris superius ceptam seruando, sermo propheticus congrue satis
 exprimit, sic illā depingens applaudere sibi, q dant panes mihi, & aquas meas, lanā meā, &
 linū meū, oleū meū, & potū meū. Lana quippe & linū materialia sunt instrumēta ois mulie
 bris opificij. Oleū autē & potus, res simul, & noia sunt uoluptatis. Porro panes & aquae sunt
 necessitatis, q sine illis humanae naturae infirmitas nō subsistit. In oibus his fornicaria men
 dax esse cōuincitur, q nō uirtuli illi, nō Baal, quē Iezabel intulit, sed deus unus & uerus hęc
 illi cōtulit, ut prouocata beneficij diligere eū, cunctis abominationibus deoꝝ alienorum
 derelictis, sicut scriptū est. Et dedit illis regiones gentiū, & labores populorū possederūt. Ut
 custodiant iustificationes eius, & legē eius requirant. Sequitur. Propter hoc ecce ego se
 piam uiam tuā spinis, & sepiam eā maceria, & uias suas non inueniet, & sequetur a
 matores suos, & non apprehendet eos, & queret eos, & non inueniet. Et dicet. Ga
 dam, & reuertar ad uirū meū priorē, quia bene mihi erat tunc magis q̄ nunc. Nota
 tanta diligēter digressio ueracis & iustae inuectionis. Necdū em̄ ceptā culpae eius inuecti
 onē asperrimā finierat, & tā cito quādā promissionis qualiscūq; suauitate repēte inferit, ma
 xime cū ita dicit. Et dicet. Vadā & reuertar ad uirū meū priorē, q̄ bene mihi erat tunc ma
 gis q̄ nūc. Nā & si ad talia, q̄lia nūc loquebat, q̄ filij fornicationū sunt, q̄ fornicata est ma
 ter eoꝝ, &c. sic impatiētes fuere reges & principes ipsius populi, ut plerorūq; occiderent ex
 prophetis: attamē talia patientius audire potuerūt, quale istud est, in q̄ ad deū suū filij Iſrahel
 reuertari fore s̄dicunt. Deniq; hoc suauitatis tēperamēto breuiter interposito, cōfestim illā
 quā ceperat accusationē, prosequit & dicit. **L** Et hec nesciuit qz ego dedi ei frumētum
 & uinū, & oleū, & argentū multiplicauit ei, & aurū quē fecerūt Baal. Itcirco conuer
 tar & sumā frumentū meū in tpe suo, & uinū meū in tpe suo, & liberabo lanā meā, & li
 nū meū, que operiebant ignominia eius. Et nunc reuelabo stultitiā eius in oculis
 amatoꝝ eius, & uir non eruet eā de manu mea. Et cessare faciā omne gaudij eius,
 solemnitatē eius, neomentā eius, sabbatū eius, & omnia festa, tpa eius. Et corūpā
 uinea eius & ficū eius, de quibus dixit. **M**ercedes hęc meę sunt, quales dederūt mi
 hi amatores mei. Et ponā eā in saltū, & comedant eā bestia agri, & uolucres coeli,
 & reptilia terre. Et uisitabo super eā dies Baalim, quibus incendebat incensum &
 ornabant in aure sua & monili suo & ibat post amatores suos, & mei obliuiscēbatur,
 dicit dñs. **T**otū hoc cursu cōtinuo hic p̄scripsimus, ut id qd sequitur suo itidē sensui co
 pulemus. Nā sicut hęc q̄ dicta sunt, & hęc nesciuit: qz ego dedi ei frumentū & uinū, &c.
 prioribus illis p̄ cōstructionē cōiungēda sunt: qz dixit, uadā post amatores meos, q dant pa
 nes mihi & aquas meas, lanā meā, & linū meū, oleū meū, & potū meū: Sic nihilominus di
 ctis illis, & dicit, uadā & reuertar ad uirū meū priorē, q̄ bene erat mihi tūc magis q̄ nunc,
 ista q̄ sequūtur in cōstructione cōiungēda sunt. **P**ropter hoc ecce ego lactabo eā, &
 ducā eā in solitudinē, & loquar ad cor eius, & dabo uirtutes ei: ex eodē loco, & ual
 le Achor ad aperiendā spem. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suę, & iuxta dies
 ascensionis suę de terra Aegypti. Et erit in illo die, dicit dominus, uocabit me uir
 meus, & non uocabit me uir a Baalim, &c. **N**eq; em̄ propterea, qz Baal incēdebat in
 censum, & illa ornabat in aure sua & monili suo, & ibat post amatores suos: & dñi obliuiscē
 batur, remunerāda erat, ut dicit dñs, Propter hoc ecce ego lactabo eā et ducā eā in solitu
 dinē, et loquar ad cor eius, &c. Sed propterea, qz quae rēdo amatores suos et nō inueniēdo
 eos, dictura erat id qd supius dictū est: Vadā et reuertar ad uirū meū priorē, q̄ bene mihi
 tūc erat magis q̄ nūc. Lactanda erat spū gr̄a, et inūdationis misericōdia. Sic sermo diuinus me
 dicinā potēs experiētissimus, uoces suas ponderatas atq; ad mensurā libratas dispēsat, ama
 ra dulcibus, et amaris dulcia pmiscens, offensionē labioꝝ infantiliū & gutturis impatientis

3. Reg. 12

Psalm. 104

Artificij di
 uini sermone

fugit atq; deuitat; quatenus medicamentū quocūq; modo tēperatū penitus infundat, atque intrinsecus in summa autoritate cōtineat sancta scriptura, ipūs sanctus obtineat. Nec uero quasi adulādo id efficit, nec eidē generatiōi, quā filios fornicationū appellauerat, laetationē secretarū allocutiōis, & desponsationē fidei promittit, sed cū uera discretiōe & discreta ueritate procedēs sermo propheticus, in una eadēq; gente, & illos qbus amara, & illos p spicit qbus dulcia iure propinētur. Nā una eadēq; gens siue synagoga aut certe ecclia, in se metipsa cōtinet bonos & malos, id est, & eos q ueraciter corpus Chri dicātur & sint, & eos q propter simulationē corpus eiusdē dicātur, cū nō sint. Hinc est illa de septē regulis Tyconī secūda, de corpore dñi pmixto, siue de corpore dñi simulato & uero: & hæc in isto loco plurimū ualeat, ut discernas & discrete intelligas, esse in una eadēq; gente siue ecclia, & eos qbus dulcissime cōsolatio græ suauiter offerat, et eos qbus propter impcēnitens cor, ita et tribulatio promittat. Et q; sapientiā prophetiā digne admiret in eo, qd sicut boni et reprobi pmixti sunt et nūc discerni nō ualēt, ita uoces suas pmiscet et moderat, et cōprehēdi uel deprehēdi nō p̄t, quas hoīm psonas iustificet atq; cōdemnet. Mirent ergo seculares seculariū rhetorū artificiosas cōpositiōes, affectatas ad captandā hoīm beniuolentiā: Ecclesiastici et spūales uerā et discretā sanctorū mirent eloquentiā, p q; deus locutus est. His breuiter dictis pro cōtinuatione lfræ, iā nūc eadē dicta prophetica repetētes, diligētius singula pcurramus. Propter hoc (inqt) ecce ego sepiā uia tuā spinis, et sepiā eā maceria, et semitas suas nō inueniet. Via uel semita dicētis, Vadā post amatores meos, q dant panes meos et aquas meas, ad infernū deducūt. Quæ nimis si planē sint, et absq; offendiculis, ita ut prosperet prosperitate tēporali aia, q se se à creatore suo auertit, uix aut nunq; reuocari p̄t, uel audire uocem post tergū monētis. Si aut aduersa occurrerint, et tribulatio uel angustia tēporalis currentē cōprehēderit, tūc reminiscitur (ut sæpe factū est) dñi dei sui, sicut de ipsis filijs Israhel, contra q; maxime hic propheticus sermo dirigitur, scriptū est, primū in Aegypto, qā igemiscētes propter opa, uociferati sunt: ascēditq; clamor eorū ad dñm pro opibus, et audiuit gemitū eorū. Deinde et in libro Iudicū p sepe scriptū est, qā cū dereliquissent dñm, et propter hoc tradidisset illos in manus gentiū, clamauerūt ad dñm, et sæpe liberauit eos. Igitur qd nunc ait. Ecce ego sepiā uia tuā spinis, et sepiā eā maceria, magnæ est miseratiōis, nā si nō id faceret, tūc potius iratus et miseratiōis suarū oblitus esset deus, quā admodū Psalmista cū dixisset. Et acerbauit dñm peccator, cōtinuo subiūxit secūdū multitudinē iræ suæ non quæret. Spinæ nāq; aduersitatis utiliter cōpungūt atq; lacerāt pedē ad mala currētis et inhiantis delictijs pnciosis, ut saltē spinarū taliū punitione, talisq; maceriæ offensionē cōmonita rationalis aia, dicat. Vadā, et reuertar ad uirū meū priorē, qā bene mihi erat tūc magis q nūc, id est, seruiciū deo uiuo et uero, et non superbiæ hoīm, uel malignorū spiritūū, qā etiā in p̄senti uita multo suauius est portare iugū dñi, q seruū uel ancillā fieri hoīm. Hoc aliqui ex gente illa fecerunt, hoc recogitauerūt, & sic ad cor suū reuersi, portas æternæ mortis, qbus appropinq; uerant, refugerūt. ¶ Notandū deinde, q sapienter sermo diuinus mendaciū illud redarguat dicentis de amatoribus suis, q dant panes mihi & aquas meas, lanā meā, & linū meū, oleum meū, & potū meū. Ait em̄. Et hæc nesciuit qā dedi ei frumentū, & uinū, & oleū, & argētū multiplicauit ei, & aurū, quæ fecerūt Baal. Nesciuit quod nescire nō debuerat, qā uidelicet nō ut cæteræ gentes, sic Israhelitica gens opulenta facta est. Aliæ nāq; à progenitoribus suis potentibus seculi adquisitas uel possessas hæreditario iure obtinuerūt terras: Hæc autē gens de peregrinis & aduenis patribus nata est. Peregrinus erat Abraham, peregrinus Isaac, peregrinus Iacob, pertrāseuntes de gente in gentē, & de regno ad populū alterū, & nullā p̄pria terrā habuerunt. Expectabant em̄ fundamenta habentē ciuitatē (ut ait ap̄lus) cuius artifex & conditor est deus. Et quidē fides illoꝝ hoc emeruit, ut illud quoq; quod non quærebant, scilicet terras uel regiones gentiū, ipsis & semini ipsorū repromitteret deus. At illi, q protinus ex ipsis orti sunt, uidelicet filij Iacob, eadē promissione sese indignos effecerūt, uen dēdo fratrem suū Ioseph. Nā iccirco pegrini facti sunt, & in Aegypto seruiērūt. Sed & in deserto, per quod ducebat eos, immeritos gratia liberatoris, uerum sese indignos eadem promissione fecerunt, ita ut diceret dominus ad Moſen. Cerno q; populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciām̄q; te in gentem magnam

Boni & mali
in ecclesia
permixti

Spinæ tribus
lationū, reme
dia reuertēdi
ad deum.

Exodi. 2

Iud. 3.

Pſalm. 9

Vnde Iudæis
olim diuitiæ.

Pſalm. 104
Hebr. 11

Gene. 37

Exodi. 32

gnam. Ita qui nullā terram ex possessione paterna hæreditabant, ipsam quoq; quam diuina largitas propter fidem patrum illis promiserat, terrā non consequi meruerant, nisi deus propter gloriam & ueritatē suam confirmādam, cumq; patribus eorū meritam illis suspensisset iram, & exhibuisset misericordiam, eodem Mose suggerente illi in contractione, id est, nimia humilitate cordis. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob seruorū tuorum, quibus iurasti per te ipsum, dicēs. Multiplicabo semē uestrū sicut stellas cœli, & uniuersam terrā hanc, de qua locutus sum, dabo semini uestro & possidebitis eā semper. Hoc ista nesciuit, septem autem mulieres optime sciunt, quæ in Esaia dicuntur. Panē nostrum comedemus, & uestimentis nostris operiemur, tantūmodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer op̄ probrium nostrum. Hoc nāq; omnes dicunt ecclesiæ gētium in suggillationem meretricis huius, quæ nec panem, quē comederet; nec uestimenta, quibus operiretur, habuit: sed sub conditione accepit, ut inuocaret nomē domini: quemadmodū Psalmista dicit. Et dedit illis regiones gentium, & labores populorū possederunt, ut custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant. Nos (inquiunt istæ) tale nihil ex te pro mercede quærimus, ut propter euangelium uel fidē tuam suscipiendam, terras uel regiones alienas nobis cōferas: sed panem nostrū comedemus, & uestimentis nostris operiemur, quæ ante notitiam tui nominis habemus, imō & tibi, & his, qui nomē tuum prædicant, panem nostrū, & uestimēta nostra libenter impartiemur, tantūmodo dignare dici, & esse deus noster, & opprobriū uitæ uel conuersationis pristinæ nobis aufer, ut non simus absq; uiro, & nō simus sicut hæc enus eramus sine deo in hoc mūdo. Dicat ergo. Et hæc nesciuit, id est, scire, aut reminiscinō luit, quia ego dedi ei frumentū, & uinū, & oleū, uidelicet dando terrā frumenti, & uini, & olei feracē, & argentū multiplicauī ei, & aurū: maxime in diebus Salomonis, de quo scriptura refert. Non erat argentū, nec alicuius precij putabam in diebus Salomonis, quæ classis regis per mare cū classe Hyrā semel per tres annos ibat in Tharhis, deferēs inde aurū & argentū, dentes elephantorū, & symias, & pauos. Porro, ex illa auri abundātia fecit Samaria, scindēdo se à domo Dauid, & à domo Salomonis, primū duos uitulos aureos, et deinde Baal. Cū ergo dixisset, et argentū multiplicauī ei, et aurū, pulchre cōtinuo addidit. Quæ fecerūt Baal. O dira ingratitude. De auro, et argēto meo fecerunt mihi cōtraria, uitulos, et Baal, ceteraq; deorū portenta. Idcirco cōuertar, et sumā frumentū meū in tēpore suo, et uinū meū in tēpore suo, et liberabo lanā meā, et linū meū, quæ operiebāt ignominia eius. Conuertar (inquit) et cōuersus ab ibo, recedā, et derelinquā eā, ut (sicut iā dixi) ipsa nō sit uxor mea, et ego nō sim uir eius. Hoc em̄ pro parte illoꝝ recte dicit, q̄s p̄cēnitentiā nō acturos fuisse p̄sciuit. Nā qd̄ p̄missum est, et sequet amatores suos, et nō apprehēdet eos, et q̄ret eos, et nō inueniet, et dicit: Vadā, et reuertar ad uirū meū priorē. Pro parte illoꝝ dictū est, q̄ reuersi sunt aut reuertētur ad dñm, saltē post experimēta malorū, postq̄ aia per uexationē ad intellectū reducta, illos quos sequebatur, et quærebat uelut amatores, nō apprehēdit, aut inuenit sicut amatores, sed sicut hostes crudelissimos, ut uere sunt, experta est. Cōuertar ergo inquit, id est recedā, et hæc uxor mea iam nō erit. Nec isto cōtentus adhuc, etiā bona tēporalia tollam, quæ illi quasi pro dote prima cōtuli. Hoc em̄ est qd̄ continuo subiungit: Et sumam frumentum meum in tempore suo, et liberabo lanā meam, et linū meum, quæ operiebant ignominiam eius. Et est sensus. Terrā illi optimam dederā, afferentē frumentū in tēpore suo, et uinū in tēpore suo. Quod utiq; frumentū uel uinū meū est, quæ terra ipsa, sicut p̄ Moysen dixi, mea est, uos autē coloni mei estis. Sane hic p̄ frumentū, et uinū, uniuersa uult intelligi, quæ cū q̄ ad uictū p̄tinentia, terra illa proferre potuit. Porro, per lanā, et linū, omnem intelligamus uestitū. Sumā ergo (inquit) frumentū meū, et uinū meū, et liberabo lanā meā, et linū meū, id est, ad paupertatē, et omnimodā uictus, et uestitus inopiā redigā eā, ut sit (sicut supra dictū est) scdm̄ diē natiuitatis suæ, id est, nihil possideat suo iure, sicut qñ nata est, et seruiuit i Aegyptio, nihil, nisi miseræ seruitutis poenā cognoscitur habuisse. ¶ Et notāda diligēter dictiōnis acrimonia, dū dicit, et liberabo lanā meā, et linū meū. Idē em̄ ē, ac si dicat, tātā illā eē p̄ ueritatē, ut rebus q̄q; inaiatis cōdolēdū sit, q̄ seruiāt illi, et magnā eē captiuitatē lanæ, et lini qd̄ uisibus eius famulentur, quæ sit ancilla peccati. Quomō autē, uel qñ hæc operiebāt ignominiam eius? Ut taceamus interim de communi usu, quo passim corpora uiroꝝ ac mulierū

Esaia. 4

Psal. 104

3. Reg. 10

Ingratitudo Iudeorum.

Leuit. 25

Liberabo lanā meā, & linū meum

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB. I

tegebantur, quāvis et hoc indignissimū fuerit, qđ pannis adoperiti, quos dederat deus, libi-
 dinibus polluebātur, et simulachris prosternerentur: ut (inquā) de hoc nūc taceamus, in eo qđ
 magnifice lana et linū domini operiebāt ignomiā eius, quod sanctuariū dñi & omnis cultus
 tabernaculi uel sacerdotij eius de lana et lino mirifice cōpositus, secūdum modū quem ipse
 Moysi dictauerat, in sola gente illa tunc habebatur. Nā uestimentoz: quæ fecit Moyses
 fratri suo Aaron, secūdum ordinē uel imperiū dñi dicentis Hæc aut erunt uestimēta in qui-
 bus sanctificatus Aaron ministret mihi Rationale & suphumeralē, tunicā & lineā strictā
 cydarim & baltheū Facies illi et filijs eius ut sacerdotio fungantur mihi, accipiesq; aurum
 et hiacynthū et purpurā coccūq; bistinctū et byssum: horū (inquā) decorē simul et sacramē-
 tū nullus sermo noster explicare sufficit. ¶ Quā illius mulieris, id est Israheliticę ignomiā
 gentis, lana illa et linū illud operiebāt: Nimirū peccata eius actualia, simulq; originale pec-
 catū, quo admisso primi parētes nostri ignomiā suā, id est pūdenda sua, folijs fici operue-
 runt. Illā ignomiā in gente illa, lanea et lineā sacerdotalis cultus ornāmēta operiebāt. No-
 tādū qđ dicitur, qđ operiebāt qđē, sed nō etiā debebāt. Nā tantūmodo sanguine Chri Iesu il-
 la talis ignominia non solū operitur, sed etiā delet et abluitur. Itaq; cū dicit, Et liberabo lanā
 meā et linū meū, qđ operiebāt ignomiā eius, subintelligēdū est, ac scilicet, auferā illi um-
 braticū qđq; sacerdotiū, qđ cōmunis nuditas generis hūani in gēte hac utcūq; tegebat. Nā et
 postmodū dicit illi, Quia tu scientiā reppulisti, repellā te ne sacerdotio fungaris mihi. Ma-
 gna igitur uituperatio sacerdotū eiusmodi, cū dicuntur lana et linū liberari tanq; a seruitute
 ignobili: qbus utiq; magna nobilitas est, quāta p̄t esse rebus inanimatis, adhiberi ad cultū sa-
 cerdotij siue altaris dñi. Sequitur adhuc, **Et nunc reuelabo stultitiā eius in oculis a-
 matorū eius, et uir non eruet eā de manu mea. Et cessare faciā omne gaudiū eius,
 solennitatē eius, neomentā eius, sabbatū eius, et omnia festa tpa eius.** Liberratis (ut
 iā dictū est) lana et lino dñi, qđ operiebāt ignomiā eius, reuelatur stultitia eius in oculis a-
 matorū eius, ut in oculis ipsoz: appareat cōtemptibilis, qbus peruerse cōplacere uoluit: qđ
 captiuitate genti illi ingruente, ita priuatur tēporibus bonis, ut non habeat in qua gaudere
 possit celebrando festiuitates suas, profecto uilis inter gentes apparuit, et insultauerunt ei
 nationes, quarū dñs uelut amatoribus sese impudica prostituit. Nihilominus quod sequit.
**Et corrumptam uineam eius, et ficum eius, et quibus dixit, Mercedes hęc meę
 sunt, quas dederunt mihi amatores mei: et ponā eam in salinū, et comedet eam be-
 stia agri, et uolucres cœli, et reptilia terrę.** Sic factū esse constat, quia nimirū ex quo
 dixit, formatis uitalis aureis, hi sunt dñi tui Israhel, qui eduxerunt te de terra Aegypti: quod
 erat dicere, mercedes hæc meę sunt, quas dederunt mihi amatores mei, nō cessauit cum illis
 fornicari, et propter hoc Assyrioz: atq; Chaldæoz: exercitus ueniēs, omnia terræ illius, de
 uastauit nascentia, quorū ficus & uinea delicatissima sunt & deficientibus habitatoribus, ea
 quæ nascebantur bestię agri uolucres cœli, & reptilia terræ licenter comederunt. Verū
 tamen nondum finis, neq; eim̄ pena impenitentis cōsummanda uel finiēda erat illa tan-
 tū uastitate hostili, sed temporale uindictā comitatur æterna, sicut Moses in cantico Deu-
 teronomij protestatus est. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni no-
 uissima. Sequitur ergo, **Et uisitato super eam dies Baalim, quibus incēdebar in-
 censum, et ornabatur in aure sua, et monili suo, et ibat post amatores suos, et mei ob-
 liuiscēbatur, dicit dominus.** Cū em̄ dicit, & uisitato dies Baalim, id est dies uel solenni-
 tates idolorū. Plurale nāq; est Baalim, deflexū à singulari qđ est Baal: cū (in qđ) uisitato dicit
 subaudiēdū est in die ultionis. Sic em̄ ad Mosē dixerat, qđ primū idolū, i. uitulū cōstatilē
 in deserto pplus sibi fecerat. Ego aut in die ultionis uisitato & hoc peccatū eoz. Quæcūq;
 ex tūc idola pplus ille coluit, simul hic uno significant plurali noie Baalim: qđ uidelicet, tūc
 forduerat Israhel cultu Baal, qđ iste prophetauit, & cōtra illū fere maxia cā erat prophetis,
 qđ propter eū Iezabel prophetas dñi occidit. ¶ Quis aut est ille dies ultionis, nisi idē qđ cre-
 dedus est dies salutis: Deniq; tēpus uel dies, de qđ ap̄lus dicit: Ecce nūc tēpus acceptabile, ec-
 ce nūc dies salutis: sicut creditibus dies salutis uel propitiatiōis, sic ecōtra nō creditibus est
 dies ultionis, in qđ in Iudæorū pfidiā ulciscitur ipse, de qđ Psalmista dicit. Deus ultionū do-
 min⁹, deus ultionum liberē egit, Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis
 In ista

Exodi. 28

Infra. 4

3. Reg. 17

Deut. 32

Baalim quæ
 cuncta idola.
 Exodi. 32

3. Reg. 18
 Dies ultionis

Psal. 93.

In ista die ultionis uisitantur super gentē illam dies Baalim, uisitatione quā totus orbis no-
 uit, quia & secundū corpus captiui, & secundū animam in tenebras exteriores sunt missi,
 propter dies Baalim, quibus incendebāt incensum patres eorū, quorū iniquitatem sic imi-
 tati sunt, ut merito propter illam subeant damnationis iudiciū. ¶ Porro primū idolum, quod
 post exitū de Aegypto coluerūt, factum est de ornatu inaurium muliebriū, sicut scriptum
 est: Dixitq; ad eos Aaron: Tollite in aures aureas de uxorū, filiorumq; & filiarū uestrarū
 auribus, & afferte ad me, Fecit populus quæ iusserat, deferens in aures ad Aaron. Quas cū
 ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis uitulū cōflatilē. Dixerūtq;: Hi sunt dii
 tui Israhel, quos te eduxerūt de terra Aegypti. Recte igitur cū dixisset, & uisitabo super eā dies
 Baalim, quibus incendebant incensum, statim intulit, & ornabatur in aure sua, & monili suo
 Nam quia primū (ut iam dictum est) de inauribus suis sibi formauit idolum, recte inauribus
 & monilibus suis ad honorem siue cultū Baalim sese ornasse culpatur, ut in omni idolo, quod
 ex tunc coluit, formatura prioris idoli, quod ex inauribus factum est, iudici deo iure ad me-
 moriam reuocetur, ut æmulando dicat, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscatur.
 Sequitur. L. Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & lo-
 quar ad cor eius, & dabo ei uinitores ex eodem loco, & uallem Achor ad aperiē-
 dam spem. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis sue, & iuxta dies ascensionis sue de
 terra Aegypti. ¶ Propter hoc (inquit) ecce ego lactabo eam. Præmiserat autem, & uisitabo
 super eam dies Baalim, &c. Num ad unam eandemq; partem sermo respicit, cum illic
 ira, hic autem manifeste sonat gratia? Ergo (ut supra iam dictum est) ad meliorem partem
 sermo recurrit, id est ad eam, quæ saltem malis commonita seipsam & deum suum tandem
 recognoscit, & dicit illud, quod hic idem propheta supra præmisit. Vadā & reuertar ad uis-
 tum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quā nunc. Nam ut hoc manifestius fiat
 capitulum hoc totum hic ponendum est. L. Propter hoc ecce ego lactabo eam, & du-
 cam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei uinitores eius ex eodem
 loco, & uallem Achor ad aperiendam spem. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis sue
 & iuxta dies ascensionis sue de terra Aegypti. Et erit in illo die, ait dominus,
 uocabit me uir meus, & non uocabit me ultra Baalim, & auferam nomina Baalim
 de ore eius, & non recordabitur ultra nominis eorum. Et percutiam eis fœdus in
 die illa cum bestia agri, & cum uolucere cœli, & cum reptili terrę, & arcum, & gladi-
 um, & bellum conteram de terra, & dormire eos faciam fiducialiter. Et sponsabo
 te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia,
 & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & scies, quia ego dominus, & erit in
 die illa, exaudiam dicit dominus, & exaudiam cœlos, & illi exaudient terram, & ter-
 ra exaudiet triticū, & uini, & oleum: & hec exaudient Iezrahel. Et seminabo eā mi-
 hi in terrā, & miserebor eius que fuit absq; misericordia, & dicā populo meo popu-
 lus meus es tu, & ipse dicet, deus meus es tu. ¶ Notanda quippe diligēter, prolixi capi-
 tuli, siue copiosæ huius promissionis clausula tarda, sed discreta. Postquā dixit lactabo eā, du-
 cā eā, loquar ad cor eius, dabo ei uinitores eius, & canet ibi, & uocabit me uir meus, & dein-
 de per apostrophā, & sponsabo te mihi, rursusq; & seminabo eā mihi & miserebor eius, quā
 quæres & diceres, quā lactabis, quā duces, cuius ad cor loqueris, cui uinitores dabis, quæ ca-
 net uel quæ te uirū suū uocabit, quā sponsabis tibi, uel quā seminabis tibi, & cuius misereberis?
 Cōtinuo rēdit rēsonē & dicit de prouida, dicēs, quæ fuit absq; misericordia, & dicā nō populo meo
 populus meus es tu. Hoc ita esse ut dicimus, scilicet ad illā ista referri quæ dixit superius, uadā
 & reuertar ad uirū meū priorē, & hanc esse omnē animā, quæ cūq; ad dominū conuertitur
 siue ex Iudæis siue ex Gentibus, Apostolus quoq; testatur. Cū em dixisset, uolens deus o-
 stendere irā, & notā facere potentiā suā, sustinuit in multa patientia uasa iræ apta in interitū
 ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, continuo
 subiunxit. Quos & uocauit nos non solum ex Iudæis, sed etiā ex Gentibus, sicut in Osee di-
 cit. Uocabo non plebē meam, plebē meam: & nō misericordiā cōsecutam, misericordiam
 consecutam. ¶ Interea & hoc notandum, quia nō dixit, & miserebor eius, quæ est absq; mi-
 sericordia, sed quæ fuit absq; misericordia, Absq; misericordia nunc est gens Israhelica,
 & iccig

Exodi. 32

Roma. 9

Quæ gēs absq;
misericordiā
dicitur.

& Iecirco (sicut superius dictum est) ex quo in captiuitate ducta sunt decē tribus à rege Assyriorū Salmanassar. Propter hoc sic superius dictū est. Et concepit adhuc & peperit filiam. Et dixit ei. Voca nomen eius absq; misericordia, quia non addā ultra misereri domui Israhel, &c. Proinde & reliqua tribus Iuda nunc est absq; misericordia, quia Iudaei Romanorum gladijs concisi, & in omnes gentes ducti captiui, palā est quia absq; misericordia sunt. Porro gentilitas absq; misericordia fuit, nunc autē absq; misericordia non est, dicēte deo in hac prophetia. Et miserebor eius, quae fuit absq; misericordia. Hinc idem qui supra dicit

Roma. ij.

Apostolus. Sicut enim aliquando & uos nō credidistis deo. Nunc autē misericordiā consecuti estis propter illorū incredulitatē, ita & isti nunc nō crediderunt in uestra misericordiā ut & ipsi misericordiā cōsequantur. Igitur (ut supra iam dictū est) non ad contigua scripturā dicta, in quibus manifeste ira sonat, referendū est id quod ait. Ecce ego lactabo, &c. sed ad superiora, ubi pars bona, pars electa rediens ad cor suū. Vadā (inquit) & reuertar ad uirum meū priorem, quia bene mihi erat tūc magis q̄ nunc. ¶ Dicamus itaq; imō quāramus, qd sit lactari eam, & duci in solitudinem, & loqui ad cor eius, & dari ei uinitores eius ex eodē

Quid est lactari.

loco, & cetera quae sequuntur. Propter hoc inquit, Ecce ego lactabo eā. Lactari est dulciter foueri, & propter imbecillitatē ad infantiles delicias reduci. Hoc omnino reprehensibile est

Heb. r

in illis qui ex Iudaeis sunt cōuersi. Nā illis loquēs ap̄lus, dicit: Etenim cū deberetis magistris esse propter tēpus, rursus indigetis ut uos doceamini q̄ sint elementa exordij sermonū dei, & facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. Ois enim q̄ lactis est particeps, expers est sermonis iustitiā. Paruulus enim ē. Perfectorū autē est solidus cib⁹, eorū q̄ pro cōsuetudine exercitatos habent sensus ad discretionē boni & mali. Porro gentium fides iccirco laudis & meriti maioris est, quia & si illā lactari oportuit, citius tamen solidi cibi, id est sermonis iustitiā uidelicet spiritualis doctrinā, perceptibilis extitit, lactatio hāc, qua in Christi aduentu omnis ecclesia, tam ex Iudaeis q̄ ex gentibus ueniens lactata est, similis lactationi illi est; qua lactata fuit illa generatio filiorū Israhel, quae ascēdit de terra Aegypti. Iccirco cū dixisset, & ecce ego lactabo eam, Addidit, Et ducam eam in solitudinem, paucisq; interpositis, Et cernit (inquit) sibi iuxta dies iuuentutis suae, & iuxta dies ascensionis suae de terra Aegypti. Quis enim nesciat gentem, siue generationem illam septem spinis in Aegypto habuisse uiam, & proinde lactatam fuisse, & ductam in solitudinem per quadraginta annos, & cecinisse ascendendo? Nam quia oderant filios Israhel Aegyptii & affligebāt illudētes eis atq; ad amaritudinē perducebant uitā eorū operibus duris luti & lateris, omnib; famulatu quo in terrae operibus premebātur, quae uere erant spinae miseriae, iccirco ingemiscētes uociferati sunt ad dñm, qui uere prior fuerat uir fidei patrū ipsorū Abraham, Isaac, & Iacob, cuius nequaquam recordarentur seruientes diis Aegyptiorū, nisi afflictio uehemens extorsisset gemitum sensumq; excitasset in negligentia propter abundantiam pisciū, & propter ollas carniū cōsopitū: Tunc propter hoc gentē eandē lactauit deus multis miraculis, quibus Pharaonem & Aegyptū flagellauit, qd nimirū dulce fuit huic, cū uideret pro se tā mirabiliter pugnari de caelo. Quid multa? Transiuit mare rubrūmerso Pharaone cū curribus & equitibus suis atq; ascendendo cecinit. Cantemus dño, gloriose enim magnificatus est, equū & ascensorem proiecit in mare. Ita ducta est in solitudinē, prosequēte lactatiōe dñi, ita ut panē plueret illi dñs, & percussa petra, copiosam daret aquā sitiētibus, tā iumentis, q̄ hominibus, atq; illic locutus est ad cor eius, circūducendo & docendo eā, imō & tentando eā, quēadmodū & Moyses quodā loco dixit. Temptat uos dñs deus uester, Lactatiōi illi (ut iam dictū est) simile facturū se pollicetur, dicēdo, propter hoc ecce ego lactabo eā, & ducā eam in solitudinem, &c.

Exodi. ij.

Quod & fecit in aduentu filij sui per sacramētū passionis & resurrectionis eius dñi nri Iesu Christi. Nā oēs quicūq; relictis erroribus pristinis, ad ipsum uiuū & uerū deū cōuersi sunt, qd est reuerti ad priorē uirū, propter hoc ip̄m qd taliter reuersi sunt, lactauit idē dñs ecclesiam suam, non solum uerbo dulcissime praedicationis, uerumetiam dulcissimis charismatibus spiritus sancti, & iucundis miraculis, quae tunc temporis per apostolos & apostolicos uiros abundanter et delectabiliter dignatus est operari. Ait ergo, Propter hoc ecce ego lactabo eā. Cōtinuo q̄q; addidit, et ducam eā in solitudinē. Scimus enim quā mirabilibus, q̄ operata est gratia spiritus sancti, quae sup̄ apostolos uenit, ita delectati sunt credētes, ut solitaria q̄q; uir

Exodi. ij.

Deut. ij.

tam ap̄

eam appetere, sicut in Actibus Ap[osto]l[orum] scriptū est. Nec quisquā eor[um] quæ possidebat ali
 quid suū esse dicebat: sed erant illis omnia cōmunia. Addit adhuc: Et loquar ad cor eius. Et
 hoc fecit ipse q[ui] p[ro]mittit, hoc ore suo p[ro]misit & implevit hō factus ipse q[ui] hæc loquit in p[ro]
 phetis. Dixit em̄: Paraclet[us] autē sp[iritu]s sc̄[ilicet] d[omi]n[us], quē mittet p[ater] in no[m]i[n]e meo, ille uos docebit o[mn]ia &
 suggeret uobis o[mn]ia q[ua]cūq[ue] dixero uobis. Itē: Cū autē uenerit ille sp[iritu]s ueritatis, docebit uos
 o[mn]em ueritatē, & q[ua] u[er]it[as] sunt, annuntiabit uobis. Qui hæc in articulo passionis suæ dixerat
 postmodū resurgēs, secundum quod promiserat, locutus est ad cor eor[um] siue docuit eos per
 sp[iritu]m sanctū o[mn]em ueritatē, sicut scriptū est. Tūc aperuit illis sensum ut itelligerēt scripturas.
 Amplius autem die quinquagesimo dando illis ipiritū sanctū, locutus est ad cor eor[um], & ex
 tunc in ecclesia non desunt quor[um] mentibus ueritatē insinuet & noticiā scripturaz, ut ueritas
 impleat dicentis, & loquar ad cor eius. ¶ Addit adhuc: Et dabo uinitores eius ex eodē loco.
 Vinitores eius Apli sunt & quicq[ue] apli successores officij, i. p[re]dicatores ueritatis. Ipsa nāq[ue]
 de qua uel in quā hæc dicunt, ecclesia dñi uinea est uel uinea dicit, sicut multis in locis scri
 pturaz legimus, ut in Esaia Vineam domini sabaoth domus Israel est. Item in Dauid, Vi
 nea de Aegypto transfulisti. Recte ergo curatores eius hic uinitores dicunt. Et istos non
 undecunq[ue] sed ex eodē loco (inquit) dabo ei, i. de genere ipsius, de gente ipsa quæcūq[ue] ui
 nea dñi dici uel esse meret. Nam ubicunq[ue] uinea dñi est, ubicūq[ue] p[er] orbem terraz sancta ec
 clesia diffusa est, in medio eius & inter ipsos q[ui] inhabitant fideles uiuūt uel ambulāt aliqui q[ui]
 p[re]latos ecclesia sibi eligere possit, agente & ordinante ipso q[ui] hic loquit, dicens: Et dabo ei
 uinitores ei[us] ex eodē loco, ut sp[iritu]s sui dona nō desint in omni loco suæ dominatōis. Sic quōdā
 in initio hūiufce plantatōis, quando cōprimebat inter spinas Aegypti, Mosē & Aaron ex
 eodē loco uinitores dedit: sic itidem q[ui] in Babylone captiua transmigravit, Zorobabel, Ie
 sum, Neemiam & Esdram uinitores ex eodē loco dedit: sic in aduentu suo, q[ui] fructū ex ui
 nea requisit, & à malis reiecit, est agricolis: uinitores optimos illi, s. Apl[os] ex eodē loco
 dedit: sic ubicūq[ue] p[er] omnes gentes eandē uineā, id est, ecclesiā suā, dilatauit, uinitores illi & p[er]
 tronos inclytos, martyres, cōfessores, & uirgines, ex eisdē locis dedit, & nunc usq[ue] p[re]latos
 necessarios dare nō desinit. Sequit adhuc. **Et uallem Achor ad apertendam spem.** J
 Subaudi, dabo ei. Breuissima cōmemoratōe magnū & amplū ueteris scripturæ locū nobis
 illuminat, qui h[uius]mōdi est. Achor filius Carmi de tribu Iuda, tulit aliqd de anathemate Hier
 cho, de qua dixerat Iosue ad omne Israel. Vociferamini, tradidit em̄ uobis dñs ciuitatem
 sitq[ue] ciuitas hæc anathema, & o[mn]ia quæ in ea sunt. Propter hoc iratus est dñs, nec potuit Isra
 hel stare ante hostes suos, sed terga uertit & fugit, & percussus est à uiris urbis Hai, dicēte dño
 ad Iosue. Nō ero ultra uobiscū donec cōteratis eū q[ui] huius sceleris reus est. Factumq[ue] est &
 forte deprehensum Achor: duxerunt ad uallem Achor, lapidauit eū o[mn]is Israel. Vocatūq[ue]
 est nomen loci illius, uallis Achor, usq[ue] hodie. Tunc demū dixit dñs ad Iosue: Ne timeas,
 neq[ue] formides & cetera. Hoc taliter secundū historiā factū, promittit se dominus rursus spi
 ritualiter factus. Futuro nanq[ue] t[em]p[or]e dixit, & dabo ei uinitores ex eodē loco ad uallē Achor.
 Ad quid? Ad apertendā spem inquit, id est, ne ipsa de sua spe dubia uel incerta sit. Pulchrū
 ergo illius facti historici pandit mysterium: uidelicet quia sicut tunc postq[ui] interfectus est
 Achor, filij Israel sumpserunt spem uincendi hostes, nec frustrati sunt. Sic postq[ui] synago
 ga ludæor[um] cum ciuitate Hierusalē destructa est à Romanis, tēplumq[ue] succensum, & ipsi
 ludæi interempti, & in totū mundum sunt captiuati, Apostolis cæterisq[ue] credentibus apta
 est spes uictorię, qua totū mundū fidei Christi subiugauerūt. Itaq[ue] hic in euangelio, Achar
 de tribu Iuda fuerit Iudas scarioth discipulus Christi, principis confessionis nostrę de tribu
 Iuda, & cū eo pariter cæcus ille malignantiū scribarū & pharisæor[um], cū quibus de proditi
 one saluatoris occultū & furtiuū habuit cōsiliū. Reuera nāq[ue] tūc Achar furatus est de ana
 themate urbis Ihericho, q[ui] fur loculoꝝ domini Iudas ille in pretiū sanguinis accepit trigi
 ta argenteos. Neq[ue] enim ciuitas illa secundū malignitatem inhabitantiū tam Hierusalem,
 dicendā est quā Ihericho. Ceciderūt muri ciuitatis illius iā tūc uisibiliter in oculis domini,
 quādo dominū negādo & tradēdo ad crucifigendū omne cœleste presidū a se repulit: tūc
 autē etiā uisibiliter, quādo Romano exercitu circumdata & subuersa est, & sicut sorte depre
 hensus Achar ille suo ore confessus est, & dixit. Vere ego peccaui Domino Deo Israel,
 & sic

Actu. 2. & 4.

Iohan. 14.

Luc. 24

Vinitores Ec
 clesie Prelati

Esa. 5.
 Psalm. 79.

Matth. 21

Iosue. 7

Mysteriū ual
 lis Achor.

Expedi-
tem-
plum Hieru-
salem destrus-
tum eē.

& sic & sic feci: & hæc & hæc concupiscēs abstuli. Sic iste Iudas Iscarioth, ore domini tra-
ditor designatus, postmodum confessus est, proiciens triginta argenteos in tēplo, dicensq;
senioribus & principibus sacerdotum. Peccaui tradens sanguinē iustū, lapidatus est Achar
prout cum Iuda traditore illo, totus ille coetus traditionis coemptor, nec remansit lapis sup
lapidem, & hoc totum factum est ad aperiendam spem. Si em̄ templum illud, & ciuitas illa
in sua gloria permanisset, multū Euangelio Christi obstitisset, nimis gentium fidē & spem
impedisset, multos dubitare fecisset. Amplius dicam, quia etiam si omes credidissent & si
dem Christi recepissent, atq; ita factum esset ut non uenirent Romani tollere locum & gen-
tem, nihilominus Euangelicam ueritatem & Christianæ fidei regulam cōturbassent. Hoc
ex paucis illis qui crediderunt, facili argumento comprobatur. Pauci quippe ad fidem fue-
runt conuersi, comparatione totius Iudaicæ multitudinis. Scriptum est autem in Actibus
Apostolorū: Quia quidam ex illis descendentes Antiochiam de Iudæa, docebant fratres
qui crediderant ex gentibus, & dicebant. Quia nisi circūcidamini secundū morem Moysi,
non potestis salui fieri. Factaq; est seditio non minima. Paulo & Barnabæ aduersus illos, et
conuenientibus Apostolis & senioribus uidere de uerbo hoc, cum magna conquisitio fie-
ret, uix ad tempus sedati sunt per testimonia scripturarū. Quid igitur fieri potuisset, uel quan-
tam turbā seditiosos Iudæos putas facturos fuisse, si ad fidē Christi conuersi fuissent? Vtiq;
pertinacius euangelium circūcisioni miscuissent, & de utroq; neutrum aut nihil fecissent:
quia si circumcidamini (inquit Apostolus) CHRISTVS nobis nihil prodest. Pro-
inde laudanda & ueneranda est prouidentia dei, quæ illos excæcauit, sicut in Esaia dicit: Ex-
cæca cor populi huius, & aures aggraua, & oculos claudē, ne forte uideat oculis suis & auri-
bus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertat & sanem eum. Multo em̄ melius est ab
illis non cognosci Christū, & non recipi baptismatis sacramentū, per quod qui conuertūtur
sanantur, accipiēdo remissionem peccatorū, q̄ ita cognosci Christum & baptizari, ut nihil
lominus circūcisio carnis & carnalis Iudaismus exerceat. Hoc namq; pacto & sibi nihil con-
tulissent, & gentibus plurimū nocuissent. Post om̄ia hæc dicit. **¶ Et canet ibi iuxta die-
es iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra Aegypti.** Canet ibi inquit,
Vbi: In illa lactatione, in illa deductione, in illa cordis allocutione, in illa spei adaptione.
Ibi canet, ibi laudes & gratias referet. Quō: iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensio-
nis suæ de terra Aegypti, id est, sicut cecinit in diebus in quibus iuuenis fuit, in diebus quibus
ascendit de terra Aegypti. Tūc enim ecclesia dei iuuenis fuit, & quasi calorem sanguinis se-
quens iuuenilem, iudicium non habuit maturæ & securæ senectutis, in eo ut spiritualia cor-
poralibus, ecclesia præferret terrenis. Quomodo cecinit in diebus illis: Signatis postibus
suis sanguine agni, & percussis primogenitis Aegypti, rubrum mare transiens, merito Pha-
raone cum curribus & equitibus suis, cecinit carmen hoc: Cantemus domino, gloriose em̄
honorificatus est, &c. iuxta dies illos, id est, secundū quod in illis diebus præfiguratum est,
ecce nunc ecclesia sancta, signatis frontibus signaculo crucis & sacramento dñicæ passio-
nis, atq; ita exterminato primogenito mortis, id est, peccato originali, transiens mare rubrū,
id est, sacri baptismi sacramentum sanguine Christi rubicundum, sepultis om̄ibus, carmen
gloriosum, cuius illud Mosi canticum fuit præfiguratiuum, sicut in Apocalypsi scriptum
est: Et uidi tanq̄ mare uitreum, mixtum igne, & eos qui uicerunt bestiam & imaginem illi-
us, & numerū nominis eius, stantes supra mare uitreum, habentes citharas dei, & cantantes
canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia opera tua domi-
ne Deus omnipotens, iustæ & ueræ uia tuæ, Rex seculorum, & cætera. Sequitur. **¶ Et
erit in illo die, ait dominus, uocabit me uir meus, & non uocabit me ultra Baalim,
& auferam nomina Baalim de ore eius, & nō recordabitur ultra nominis eorum.**
Hoc, ut dicitur, ita factum est, & fit. Docente namq; magistro & dño nostro Iesu Christo,
& spiritu sancto, nunc didicit beata ecclesia deum uocare uirum suum, maxime quia bona
& magna ecclesiæ pars, beata uirgo Maria, sic deo altissimo mirabiliter coniuncta est, ut se-
men eius, id est, uerbum eius, unicum filium eius, utero proprio conciperet, deumq; et ho-
minem ad salutē omnium credentium feliciter pareret. Post ipsam omnis anima, quæcūq;
uerbi eiusdem incarnati fidē mente ad iustitiam concipit, & oris confessione ad salutē parit,
uniuer

uniuersa ecclesia, quæ de multis huiusmodi credentibus cõsistit, recte dicit deo, uir meus, quæ uxor dei dici & esse meretur. Et nõ uocabit me (inquit) ultra Baalim, subauditur, ut hæcenus fecit. Deniq; formatis uitulis, & assumpto Baal, cæterisq; deor; portentis, quæ hoc significatur plurali uocabulo Baalim, quoties dixit, isti sunt dñi tui Israhel, qui eduxerunt te de terra Aegypti, totiens quod auditu quoq; nefas est, Israhel illi, qui se eduxerat de terra Aegypti, uocauit Baalim. Et auferã (ait) noia Baalim de ore eius, & nõ recordabitur ultra nominis eorũ, uidelicet iuxta illud Apostolicũ. Aut turpitudine, aut stultiloquiũ, nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos. Nã potest quidẽ Baali tolerabile habere interpretatiõnẽ, id est, habes me, quod de deo uero fidelis aia recte potest dicere, sed hoc nomẽ Baalim, quod ab Iezabel introductũ est in idolo Sydonior; quod illi Baal dicunt, nimis pollutũ & inquinatũ est, & iccirco nulla nominis eiusdẽ interpretatio, quãuis pulchra, placere debet. Non ergo (inquit) ultra recordabitur nominis eorũ, & ego uicissim nõ recordabor nominis eius siue nominũ, sicut in Psalmo scriptũ est. Nõ congregabo cõuenticula eor; de sanguinibus, nec memor ero nominũ eorũ per labia mea, id est oim eorũ, quæ impie gesserũt, pro qbus raptores, adulteri, & similia, sunt nominati, nõ recordabor, nec pro his puniã eos. **Et percutiam eis fœdus in illa die cũ bestia agri, & cũ uolucres cœli, & cũ reptili terræ, & arcũ, & gladiũ, & bellũ conterã de terra, & dormire eos faciã fiducialiter.** Et percutiã eis inquit. Quibus? Singulã nãq; nõ uero utebatur, dicendo, uocabit me uir meus, & auferã noia Baalim de ore eius, & nominis eor; nõ recordabitur: nunc autẽ in plurali numero loquitur, dicens, & percutiã eis. Quibus ergo? Nimirũ supradictis uinitoribus ei; id est fœdicatorib; eius. Illis nãq; percussit dñs fœdus cũ bestia agri, & cũ uolucres cœli, et cũ reptili terræ. Quod primũ iuxta literã recte intelligi potest. Habentes nãq; grãm opationis uirtutũ apostoli, & patres sancti, & bestijs, & uolucris, atq; reptilibus, siue serpetibus imperasse leguntur, & obediẽt eis tã prompte, ut miraculo essent populis ad gloriã Christi quasi fœdus pepigissent cũ eis. Deniq; iuxta hũc sensum tã pulchre q̄ ueraciter nunc dicitur, & percutiã eis fœdus cũ brutis animãtib; . Porro, iuxta anagogen, uinitoribus eiusdẽ dñs cũ bestijs, cũ uolucris, & cũ reptilibus fœdus percussit, quia sanctis aplis, cæterisq; ex circũcisione credentibus, gentiles in unitate fidei & gratia euangelij cõsociãuit: quor; prior uita uel cõuersatio merebatur bestijs, uolucris, atq; reptilibus assimilari, iuxta illam apostoli Petri uisionẽ, de qua in Actibus Apostolor; scriptũ est. Et uidit cœlũ apertũ, & descẽdens uas quoddã uelut linthẽã magnã, quatuor in itijs submitti de cœlo in terrã, in quo erant oia quadrupedia, & serpentina terræ, & uolatilia cœli, & facta est uox ad eũ, Surge Petre, occide, & manduca. Per illa nãq; gentes significari ipse intelligẽs, postmodum dixit, Vos scitis quõ abominatũ sit uiro Iudæo cõiungi, aut accedere ad alienigenã, sed mihi ostẽdit deus, neminẽ cõmunẽ aut immundũ dicere hominẽ. Cũ talibus percussit eis fœdus dominus, uidelicet dicẽdo illi. Quæ deus purificauit, ne tu cõmunia dixeris aut immũda. Sed & quotiens homo secularis, uel potẽs, aut superbus, aut immitis, aut subdolos, mores i melius cõmutando, arctius sancte religionis propositũ assumit, & humilibus, mitibus, atq; simplicibus sese coniungit, percutitur à dño sanctis fœdus cum bestijs, & reptilibus eiusmodi, & impletur prophetia Esaiæ, dicẽtis. Habitat lupus cũ agno, & pardus cũ hœdo accubabit, uitalus & ouis & leo simul morabũtur, & puer paruulus minabit eos. Vitalus & ursus pascentur, simul requiescẽt catuli eor; & leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur in fans ab ubere sup foramine aspidis, & in cauernã reguli, qui ablatatus fuerit, manũ suã mitet. Nã quod idẽ alibi dicit Esaias de diebus nouissimis, id est de aduentu dñi. Et iudicabit gentes, & arguet populos multos, & cõstabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces, nõ leuabit gens cõtra gentẽ gladiũ, nec exercebũtur ultra ad prœliũ. Id ipsum continuo subiungit iste, imò deus in isto, cũ dicit. **Et arcum, & gladium, & bellum conteram de terra.** Hoc em̄ totiẽns fit, quoties hõ bellator, & militiæ seculari dudũ deditus, arma bellica, qbus homies occiduntur, proijcit, & monachico, siue clericali transformatus habitu capit insignia pacis: aut certe factus heremita, qui dudũ gladiũ, lanceãq; uibrabat, uomere terrã scindit, & falce segetẽ, aut herbã secat exiguã, sustentando corpusculo necessariã. Sed & in singulis hominibus spiritali arcũ et gladiũ, et bellum conterit dñs, quando post

Ephe. 5.

Psalm. 15.

Fœdus uinitorum cum bestijs.

Acto. 10.

Esa. 11.

Esa. 2.

C pugnam

COMMENT RUPER ABBA LIB I.

- Roma. 7 pugna uitiorū, quia fatigabatur miles legitimus, dicens: condelector legi dei secundū interiore hōiem. Video autē legē in mēbris meis repugnantē legi mentis meae, tandē libera de corpore mortis huius, & hoc gratia dei p̄ Iesum Christū. Nā & in Psalmo maxime de hac pace scriptū est. Et factus est in pace locus eius, subauditur dei, & habitatio eius in Syon. Cōtinuo p̄ sequitur. Ibi confregit potentias arcū, scutū, & gladiū, & bellū, id est, omnē impugnationē uitiorū. Sequitur adhuc. **L. Et dormire eos faciam fiducialiter.** Subauditur in illa pace. Ibi namq; dormitur fiducialiter, uidelicet illa dormitione, de qua in Canticis loquitur sponsa. Ego dormio & cor meū uigilat. Vigilanti namq; corde, fiducialiter dormit, qn̄ remotis curis secularibus, & repressis uitiorū motibus, solū deū libera per grām dei, animā suauiter cōtemplari delectatur. Vel certe dormire eos fiducialiter, id est somnū mortis excipere faciā confidēter, uidelicet pro bona cōscientia, quali fretus Ap̄tus, dissolui & cū Christo esse cupiebat. His dictis de uinitoribus eius, cōfestim ad eandē uinēā, id est ecclesiā uniuersam facit apostropham, dicitq; ad eam. **L. Et sponsabo te mihi in sempiternū, & sponsabo te mihi in iudicio, & iustitia, & in misericordia, & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego dominus.** Mira familiaritas, mira gratia. Mulier ista cui hęc loquitur, fornicatrix fuerat, post amatores suos ibat, nisi quod spinis offensa, & maceria, ita ut nō posset inuenire uias suas, tandē dixit. Vadā, & reuertar ad uirū meum priorē, q̄ bene erat mihi tūc magis q̄ nūc. Ecce autē ad desponsationē adducitur, & cōuertit ad illā amator deus, & inter blādicias ineffabiles spōsa fore promittitur, q̄ uirgo, imō uere uirgo. Nā Corinthiis, q̄ utiq; gētes fuerāt, & post mltos amatores, i. post multos deos ierat aia eorū, loquitur Ap̄tus. Amulor em̄ uos dei amulatiōe, despondi em̄ uos uni uiro uirginē castā exhibere Christo. Talis aiaq; amator deus, ut quātumcūq; aia fornicata fuerit, statim ut deo uero p̄ fidē cōiungitur, uirgo fit. Hoc homo facere nō p̄t, neq; em̄ talis est carnis natura siue lex. Secundū carnē uirgo esse nō p̄t, quā semel corrupta est, imō nec legitima uxor, q̄ semel à uiro suo repudiata est. Iccirco p̄ prophetā aliū dicit ad hāc ipsam mulierem, Vulgo dicitur. Si dimiserit uir uxore suā, & recedēs ab eo duxerit uirū alieq; nunqd reuertetur ad eā ultro? Nunqd nō polluta & cōtaminata erit mulier illa? Tu autē fornicata es cū amatoribus multis, tñ reuertere ad me dicit dñs, & ego suscipiā te. Cū dicit, & ego suscipiā te, subaudiendū est secundū p̄dicta testimonia, & sponsam & uirginē faciā te. ¶ Nunc igitur diligenter considerandū est familiaritatis & gr̄ae huius trina repetitio, & sponsabo te mihi in sempiternū, & sponsabo te mihi in iudicio, & iustitia, & in misericordia, & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide. Quid est illud primū qd̄ promittit dicēdo, & spōsabo te mihi in sempiternū? Quid nisi nuptias illas repromittit, quā iucūditate resperfa ois sancta scriptura legēti & intelligēti aia dulcescit? In quodā loco euāgelij sui sponsus iste dicit. Si simile est regnū ccelorū homini, q̄ fecit nuptias filio suo. Nuptiæ istæ iā nobis innotuerūt q̄ Ies sint, q̄ tūc deus pater & rex filio suo nuptias fecit, qn̄ illū incarnari uoluit. & nuptiarū istarū thalamus fuit uterus uirginis. In illo namq; utero natura mulieris huius, natura nra, natura humana, cōiuncta est naturae dei: & exinde q̄ deus erat, processit Ch̄s, deus & hō, sponsam habēs, & ideo sponsus, sicut scriptū est in Psalmo, & ipse tanq̄ sponsus procedēs de thalamo suo. Ista sponsalia aeterna sunt. Cū ergo dixisset, & spōsabo te mihi, addidit, in sempiternū, i. naturā tuā carnis semel suscipiēs, ultra nō dimittā, nec euanesceat, ut quidā hāretici putāt, sed & uerbū & caro. i. & deus & hō ero in sempiternū. Quid porro est illud secundū qd̄ promittit, dicēs: & sponsabo te mihi in iudicio, & iustitia, & misericordia, & miserationibus? Quid nisi iudiciū illud promittit, qd̄ hō factus ipse deus fecit cōtra principē mūdi, moriendo propter delicta nra, ut illū eijceret foras? Illa namq; hora in stāte dixit. Nūc iudiciū est mūdi, nūc princeps mundi eijcietur foras. Perinde iustitia nra resurrectione eius est. Quia crucifixus est (inqt Ap̄tus) propter delicta nra, & resurrexit propter iustificationē nostrā. Misericordia eius est remissio peccatorū, qd̄ est primū sancti spūs datū, de q̄ ipsa die, qua resurrexit, cū in sufflaret stans in medio discipulorū suorū dixit eis. Accipite spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata, remittūtur eis. Miserationes eius, diuisiones gratiarū sunt, qd̄ est secundū eiusdē spūs sancti datū: de quo scriptū est, quia die penthecostes apparuerūt apostolis diuinitate linguarū, tanq̄ ignis, sediq; supra singulos eorū. In his igitur sponsabo te mihi (inquit) in iudic

in iudicio, & iustitia, & misericordia, & miserationibus, id est fundā sanguinē meū & moriar pro te. Vnde iudicatus princeps mūdi eijciatur foras, & resurgā propter iustificationē tuā, & miserebor tui, dando spiritū sanctū in remissionē peccatorū, & miserebor te, dando & distribuēdo tibi diuisiones grāz, id est grām sanitatū, operationē uirtutū, genera linguarū, &c. Quid deinde est illud tertiu, qd promittit dicēdo, & spōsabo te mihi in fide? Quid nisi illud qd ad Romanos scribēs, uehementissime cōcertat Apłus, iustificari hoīem ex fide, nō ex opibus: Quid (inquit) dicemus inuenisse Abrahā patrē nostrū secundū carnē? Si enim Abrahā ex opibus iustificatus est, habet gloriā, sed nō apud deū. Quid em̄ scriptura dicit? Creditit Abrahā deo, & reputatū est illi ad iustitiā. Eī autē q operat, merces nō imputat secundū grām, sed secundū debitū. Eī uero q nō operat, crediti autē in eū q iustificat impiū, reputatur fides ad iustitiā: sicut & Dauid dicit, beatitudinē hoīs, cui deus accepto fert iustitiā sine operibus. Beati quoq; remissā sunt iniquitates, & quōq; tecta sunt peccāta, &c. usq; ad id qd ait, iustificati igitur ex fide: pacē habemus ad deū p dñm nostrū Iesum Christū. Igitur cū dicit, & spōsabo te mihi in fide, subaudiendū est, & nō in opibus: q uidelicet ex operibus legis nō iustificatur oīs caro corā illo, iustitia autē dei p fidē Iesu Christi sup omnes q credunt. Sane cū hęc dicimus aut legimus, nō opa decē praeceptorū quā in tabulis lapideis digito dei cōscripta sunt, repudiamus, sed opera carimoniaꝝ carnaliū, in qbus Iudeus gloriatur, cū oderit eas deus, sicut in Esaia loquitur. Neomeniā & sabbatū, & festiuitates alias nō ferā: Calendas uestras & solēnitates uestras odiuit aīa mea. Tandē hac felici dispensatione promissa, & quasi triplici funiculo trinæ repetitionis insolubiliter cōfirmata, sumā sponsaliū totiusq; dotis breuiter appendit, dicēdo. **Et scies, quia ego dominus.** Quid em̄? Nunqd parū est scire, q iste sit dñs? Nēpe sapiētes illi magistri & legisperiti illi scribā & pharisaei, q tulerāt, uel tulisse uidebātur sibi clauim sciētiae, nescierūt. Cū em̄ tentassent hunc dñm, ut quasi sapiētes in sermone caperēt eū, uelut insciū, memor scripture dicentis. Responde stulto secundū stultitiā suā, ne sibi sapiens uideatur: talionem illis reddidit proponendo quāstionem huiusmodi. Quid uobis uidetur de Christo cuius filius est? Dicentibus illis Dauid, qūo (inquit) Dauid in spū uocat eū dñm, dicens: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis, Donec ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorū. Si ergo Dauid uocat eū dñm, qūo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere uerbū. Nescierūt, imò scire noluerunt de filio Dauid, qūo uel unde sit filius Dauid, tu autē scies inquit, scies in quā, qā ego dñs, nō solū Dauid, cuius secundū carnē filius sum: uerū etiā & angelorū & hoīm & cœli & terræ & maris & oīm quæ in eis sunt, quōq; utiq; creator, & iccirco dñs sum. ¶ Ne quis parū hoc existimet, nimirū hęc sententiā uita æternā est. Dixit em̄ ipse quodā loco ad patrem. Hęc est autē uita æterna, ut cognoscant te solū deū uerū, & quē misisti Iesum Christū. Sciētia hęc non ex magisterio hominis, sed ex reuelatione procedit dei patris & in hac reuelatione uera beatitudo est. Vnde ad Petrū, cū ille incepisset scire q iste dñs sit, taliter locutus est. Beatus es Symon Bar Iona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Sequitur. **Et erit in die illa, exaudiam dicit dominus, exaudiam cœlos, & illi exaudient terram, & terra exaudiet triticum, & uinum, & oleum, & hec exaudient Ierusalem.** Si solum spectes in istis quoq; dictis literam, ualde exile est, neq; maiestati eius, qui hęc loquitur, domini dei condignum apparet qd sonuit litera hęc. Etenim metonomica quidem transfiguratione litera decorata est, dū cœli & terra & triticum & uinū & oleum exaudiri uel exaudire dicuntur: sed hic in superficie nihil aliud repromitti sentitur, nisi qd temporale est, quo anima nō reficitur, sed solus ueter, qui destruedus est, impletur. Ut ergo dignū deo in ista quoq; litera sensum cōsequamur, leuemus ad illū mentis oculos, cui dicit Psalmista. Reuela oculos meos et considerabo mirabilia de lege tua. ¶ Primum est, ut istas exauditiones enumeremus. Dominus exaudit cœlos, et cœli exaudiūt terrā et terra exaudit triticū, et uinū, et oleū, et hęc exaudiūt Ierusalem. Nimirū quatuor exauditiones sunt et occulta gradatio, sed eā apłus planiorē atq; clariorē facit, dū ad Romanos scribens, pramisso, omnis quicūq; inuocauerit nomen dñi, saluus erit, cōtinuo subiungit. Quō ergo inuocabunt in quem non crediderūt? Aut qūo credent ei, quē non audierunt? Quō modo autē audient sine prædicante? Quō uero prædicabūt nisi mittant? Gradatio nāq; uerbis

1. Cor. 12

Roma. 4

Gene. 15

Psal. 37.

Roma. 3

Esa. 1.

Luc. 11.

Mat. 22.

Psal. 109.

Ioh. 17.

Mat. 16.

Psal. 118.

Exauditiones

quatuor.

Roma. 10

7
COMMENTA RYPER ABBA LIB. I.

diuersa, sed sensibus eadē est, nisi qđ hic descēdēdo, Aplus aut quasi ascēdēdo gradus eos, dē disponit: Deniq; cœli, quos hic dñs sese exaudire promittit, ipsi sunt p̄dicatores, de quib; bus in quarto gradū dicit Aplus, quō p̄dicabunt, nisi mittantur: Si testimoniū quærīs, notū & promptū est illud Psalmistæ: Cœli enarrant gloriā dei, id est, apostoli cæteriq; p̄dicatores annūciant euangeliū Christi filij dei. Itaq; cū dicit hic dñs, exaudiā cœlos, sic intelligendū est, spū sancto implebo ap̄los, ut uidelicet authoritatem habeāt p̄dicādi, tanq̄ a deo missi. Quō em̄ p̄dicabūt, nisi mittantur: Itē cū dicit, Et illi exaudiet terrā, sic intelligēdū est, & illis p̄dicātib; audient inhabitātes terrā, iuxta illud, In oēm terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ uerba eorū. Quō em̄ audient sine p̄dicante: Cœli ergo audient terrā, i. apostoli p̄ nimīā charitatē nō sustinebūt quin descēdāt ad erudiendā terrenorū hoim̄ ignorantiā. Itē, cū dicit: & terra exaudiet triticū, & uinū, & oleū, sic intelligendū est, & terreni hoies credēdo suscipiēt bonū dei uerbū, quēadmodū terra hęc inaiata suscipit semē, siue plantaria paritura triticū, & uinū, & oleū. Sic nimīq; & nō aliter, nō nisi audiēdo credere poterūt. Quō em̄ credēt ei, quē nō audierūt: Itē qđ dicit, & hęc exaudiet Iesrahel, sic intelligendū est, & eorū credulitas inuocabit semē dei, i. Christū, quē nisi credūt inuocare nō poterunt. Quō em̄ inuocabūt, in quē nō crediderūt: Totū ergo qđ habemus, qđ dñm Iesum Ch̄m scire & inuocare meruimus, misericordie dei gr̄a ascribēdū est: q̄a uidelicet nō prior dñs exaudisset cœlos, neq; cœli exaudirēt terrā, neq; terra exaudiret triticū, & uinū, & oleū, neq; hęc exaudirēt Iesrahel, nisi deus uel spūs sanctus p̄dicatores misisset, neq; illi p̄dicarēt: ac p̄ hoc hoies, neq; audirēt, neq; crederēt, neq; Christū inuocarēt. ¶ Proprietates istas exauditionū adhuc breuiter percurrere libet. Exaudiuit dñs cœlos, qñ desiderātes ip̄m, uisitauit apostolos, primo & secūdo post resurrectionē suā. Primo, ipsa die q̄ resurrexit, qñ de ipso loquitibus (sicut Lucas narrat) & dicētib; qđ surrexit dñs uere & apparuit Symoni, stetit in medio eorū, & dixit eis, Pax uobis: & sicut Iohannes refert, insufflauit & dixit: Accipite sp̄m sanctū, q̄ remiseritis p̄c̄tā, remittūtur eis. Hoc em̄ est primū qđ dedit illis spūs sanctū datū in remissionē peccatorū. Secūdo, qñ cū essent oēs pseuerātes unanimes in oratione cū mulieribus, & Mariā matre Iesu, & fratrib; eius, misit eis sp̄m sanctū in diuisione gratias, quas linguæ dispersit: significabāt, q̄ apparuerūt. Hoc em̄ est alter spūs sancti datū, quo illis dedit uel distribuit diuersorū dona charismatū. Propter istas duas uisitaciones, quibus illis spūs sanctus datus est, pulchre nō cōtentus est semel dixisse, exaudiā: sed repetiuit, & eodē bis usus est uerbo. Et erit (inquiens) in die illa, exaudiā dicit dñs, & exaudiā cœlos. ¶ Exaudierūt cœli terrā, qñ apostoli uocib; sanctæ scripturæ, q̄ pro terra, siue pro gētibus agūt, obediuerunt. Exēpli gratia. Cū dixissent, uobis quidē oportebat primū loqui uerbū dei, sed qm̄ repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce cōuertimur ad gentes, statim addiderūt. Sic em̄ p̄cepit nobis dñs. Posui te in lucē gentibus, ut sis in salutē usq; ad extremū terræ. Itē. Cū p̄transissent Myriā, descēderūt Troadē, & uisio p̄ noctē Paulo ostēsa est. Vir Macedo quidā erat stans & deprecās eū dicēs, Transiens in Macedoniam adiuua nos. Hoc uisio certi facti sunt, q̄a uocasset eos deus & euāgelizare eis. ¶ Exaudiuit terra triticū & uinū & oleū, quādo gentilitas obediuit euangelio Christi, ut uiueret secūdū eius imperiū, ut conformaret se secūdū dei uerbū quod est bonū & spūale triticū, & secūdū spiritus sancti beneplacitū, cuius iā dicta duo data recte intelligūtur per uinū & oleū. ¶ Hęc aut exaudierunt & exaudire nō desinunt Iesrahel, dū saturant ora mutorū & saturando aperiant, & linguas infantū disertas faciunt, & aures referāt ad audiēdū & obediēdū: iuxta illud quod de hoc eodē tritico & uino & oleo saturandos prospiciens spūs p̄dixit in psalmo Edent pauperes & saturabuntur, & laudabūt dñm, Laudabunt quippe, non aliud est q̄ in uocabunt: quod hic significatur per exauditionis uerbum. Sequitur. **L. Et seminabo eam mihi in terram, & miserabor eius quæ fuit absq; misericordia, & dicam non populo meo, populus meus es tu, & ipse dicet, deus meus es tu.** ¶ Seminabo eam mihi in terram, subauditur uniuersam, id est disseminādo uerbū p̄dicationis, ecclesiam catholicam in toto orbe terrarū diffundam, ut non sit tantum in una Iudaica gente, sed in omni gente & natione, iuxta quod in psalmo testatur filius, dictum sibi esse à patre. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et miserabor (inquit) eius.

Plal. 18

Act. 2

Luc. 24

Ioh. 20

Act. 13

Esa. 49

Plal. 21

Act. 13

Esa. 49

Plal. 21

Act. 13

Esa. 49

Plal. 21

Act. 13

Esa. 49

eius. Cuius eius: Quæ fuit absq; misericordia. Hæc omnia faciendo quæ huc usq; pollicitus sum, lactando & ducendo eam in solitudine, loquendo ad cor eius & cætera peragendo, miserebor eius, & hæc est misericordia quam faciã illi, quæ fuit absq; misericordia. Iam supra hoc diximus, cuncta hæc q; hoc proluxæ promissionis capitulo sub relativiis pronomi- nibus cõtineantur, ab eo qd ait. Ecce ego lactabo eam: ista clausula cõpleri, q; fuit absq; mise- ricordia, atq; hic tandẽ designari, ad quã fiant promissiones huiusmodi, mira nõ solũ uerita- te, uerumetia elocutionis arte, ut nõ usquequaq; irascatur cõtra scripturã, quã seruari oportebat, illa, contra quã superius dictũ est: Voca nomen eius absq; misericordia. Putat nanq; ipsa, q; uocatur absq; misericordia, sibimet bona hæc promitti, & semetipsam esse de qua nunc dicitur, & miserebor eius q; fuit absq; misericordia. Verũ longe aliud est uocari uel esse absq; misericordia, atq; aliud fuisse absq; misericordia. Nã absq; misericordia uocat, & est domus carnalis Israhel, cui nõ addã (inquit) ultra misereri. Absq; misericordia uero fuit gentilitas, cuius nũc miseretur deus. Hoc manifestius liquet ex eo qd protinus addidit. Et dicã non populo meo, populus meus es tu, & ipse dicit, deus meus es tu. Iste nãq; populus gentilis est, cui Paulus apłus dicit. Qui eratis illo in tẽpore sine Christo, alienati à cõuersa- tione Israhel & hospites testamẽtorũ promissionis, spem nõ habẽtes, & sine deo in hoc mũ- do. Nũc autẽ in Chfo Iesu uos q aliquãdo eratis longe facti estis prope in sanguine Christi. Ephe. 2.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OSEE PROPHTAM
COMMENTARIORVM LIBER II.

Vteriori loco, ubi dictum est, Et dixit dominus ad Osee: Vade sume tibi uxorem fornicariam, & fac filios fornicationum, meminimus: & nunc quoq; meminisse debemus, uersiculi longe inferius in hoc propheta scripti, cũ do- minus dicit: Et locutus sum prophetis, & ego uisionem multiplicauit: & in manu prophetarum assimilatus sum. Diximus dominum in manu prophe- tæ huius assimilatum, in eo uidelicet, q; semel & iterum, ac tertio accessit ad mulierem for- nicariam, & fecit filios fornicationum. Huic nanq; illud simile est, quod tertio dominus ac- cessit ad gentem Hebraicam. Primo, quando pepigit cœdus siue confirmauit testamẽtum cum Abraham. Secundo, quando legem dedit in monte Syna, post annos quadringen- tos & triginta. Tertio, quando propheticũ sermonem conscribendũ misit, qualem primus & scripsit, et cecinit Dauid. At uero à domo eiusdem Dauid scissæ sunt decem tribus post mortem Salomonis, et domũ eius secuta est sola tribus Iuda, et quæ contigua illi erat tribus Benjamin, sicq; de una domo Iacob duæ factæ sunt domus: altera domus Israhel, et altera domus Iuda: de quibus in isto cũ dixisset: Voca nomen eius absq; misericordia, continuo subiunxit: Quia nõ addam ultra misereri domui Israhel: sed obliuione obliuiscar eorum et domui Iuda miserebor. Istæ (ut alio iam loco diximus) duæ sunt mulieres, quarũ altera apud Ezechielẽ dicitur Oolla, altera Ooliba. Videamus igitur sequentia. Et dixit dominus ad me. L. Adhuc yade, & dilige mulierem dilectam amico, & adulteram, sicut diligit dominus filios Israhel, & ipsi respectant ad deos alienos, & diligunt uinatia uua- rum. Mulier ista ipsa est Ooliba, id est Hierusalem siue domus Iuda. Et quare hæc dicitur dilecta amico? Videlicet pro eo quod superius dixit, et domui Iuda miserebor. Ad dis- tinctionem domus Israhel, de qua dixit, quia non addam ultra misereri domui Isra- hel, sed obliuione obliuiscar eorum, ista dicitur dilecta amico. In quo misertus est domui Iuda: In eo nimirum quod cum domum Israhel transtulisset Salmanassar rex Assyriorũ, do- mum autem Iuda captiuasset rex Babylonis, domum quidem Iuda dominus soluit de car-

Osee, 12.

Gen. 15. 17.
Exo. 20.

Ezech. 23.
CAP. III.